

Izhaja
10. in 25. dne
vsakega meseca

Stoji za
celo leto 3 gld. —
pol leta 1 „ 60
četrt „ — „ 80
(Posamezne štev
15 kr.)

Oznanila,
tkrat natisnena,
od vrste 15 kr.

Naročnina,
zmanila in reklamskeje
pošiljajo se
upravnistvu
v Maribor.

Odrte rekla-
macije so
poštine proste.

POPOTNIK.

Glasilo

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in urednik:

M. J. Nerat, nadučitelj.

Spisi in dopis
pošiljajo se
urednistvu
v Maribor,
Reiserstrasse 8.

Pismom,
na katera se želi
odgovor,
naj se pridane
primerna poštna
znamka.

Na anonimne do-
pise se ne oziramo.

Nebrakivana pisma
se ne sprejemajo.

Rokopisi
in na
steno poslani knjige
se ne vračajo.

Najnavadnejše jezikovne napake učencev ptujskega okrajnega glavarstva in kako je naj učitelj iztrebi.

Govoril 7. avgusta 1893 pri uradni konferenciji v Ptuiji Anton Kosi, učitelj v Središču.

(Dalje in konec.)

Tudi glagola „vprašati“ prebivalci ptujskega okr. poglavarstva ne poznajo, pač pa namesto njega hrvaški izraz „pitati“. Školnik so ga nekaj pitali. Glagola „brati“ v smislu „čitati“ ptujskega glavarstva narečje ne pozna, pač pa krivo besedo „šteti“. V tej knjigi je lepo „štetje“.

Preidimo k pridevniku! Tu najdemo, da se rabi v naši narečni govorici namesto pridevnika „mogoče“ = möglichen napačna beseda „mogočno“, kar pomeni po pravem „mächtig“. N. pr. Je že mogočno, da mo imeli letos mnogo sadja.

Mnogo pridevnikov ne stopnjuje se jednako, kakor v pisni slovensčini, na pr. dolgo oz. dugo, dugšo, najdukše; veliko, oz. vêko, vekšo, najvekšo itd.

Tudi gledé na rabo zaimkov v narečni govorici ni vse čisto. Namesto svojivnega zaimka „svoj“ v kateri se zaimek moj, naš, njegov spremeni, kedar je oseba, kateri se pripisuje kaka last, osebek v stavku, rabi se brez izjeme le „moj, a, e“. Dà še celó nam učiteljem dela raba tega zaimka često preglavice takó, da se po večih šolah proti temu slovniškemu pravilu celó v molitvi greši. Navadno molimo: odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo našim dolžnikom, namesto svojim dolžnikom. Krivo je tudi govoriti in pisati: „jaz sem si mojo suknjo zamazal, mi smo našo žito poželi, namesto svojo suknjo, svoje žito.“

Dalje se imamo po vseh šolah bojevati še tudi z napačnim izgovarjanjem števil od 20 do 40, dvajsti, petnodvajsti itd.

Naj še naštejemo h koncu nekoliko napak, ki so nastale vsled naglega izgovarjanja. Namesto oblike „bom“ „bode“mo, govori se v obče „mo“, mesto „bode“ samo „de“, ne bom = nem, nebomo = nemo, kda mo jeli? nemo ga več vidli.

Namesto „potlej“ sliši se zlasti v ptujski okolici „pol“, pol pridi. Namesto „danes“ sliši se navadno beseda „gnes“; namesto „imaš“, „imamo“, samo „maš“, „mamo“. V obče pa se prva oseba glagolov v tukajšnjem narečju vedno malomarno in nečisto izgovarja, takó da se sliši namesto pravilnega „m-a“ na konci vedno le n, na pr. jaz delan, pišen, gledan, molin itd. Namesto besede „nekdo“ govori se „neše“, „nešeče“. Pes laje, neše gre. Namesto „takrat“, „tedaj“, „ondaj“ rabi ljudstvo besedico „te“, „te pa le ali pridi“; namesto „hočem“, govori se „čen“; jaz se čen nekaj navučiti; namesto „nevihta“ rabijo v rogačkem okraji samó „vihta“; zopet drugim besedam je

ljudska govorica v okrožji tega glavarstva dodala nepotrebne zloge in glasove, na pr. namesto „zadaj“ govorijo „odzaja“, namesto „skozi“ „noskoz“ (Središče), namesto učiti, ura, učitelj rabi se vučiti, vura, navučitelj, namesto opica = jupica, namesto ta toti, namesto zastonj zapstonj, namesto višina = Höhe rabi se viši(nj)ava (ormoški okraj).

Predno završim svoj imenik, navedem še naj par nemčizem, t. j. spak., kakoršne se šopirijo često celó v govoru naših omikancev zlasti onih, ki slovenski govoré, nemški pa mislijo. Nekaj takih krivih oblik bi bilo: gorpovedati = odpovedati; noterzapisati = vpisati; vunzbirati = izbirati; prevzeti = prevzeti; gorpotegniti (uro) = naviti; noterdati = naznaniti; fertig napraviti = izgotoviti; dol spisati = prepisati; ti imaš to storiti = ti moraš to storiti; ti znaš priti = ti lahko prideš ali smeš priti itd.

Tako bi se dala navesti še marsikatera jezikovna napaka, ki jo nam bode v šoli iztrebiti, toda tó prepustim posameznim tovarišem, katerim bode, ako hočejo v tem oziru vspešno delovati, itak sestaviti tako imenovani „imenik jezikovnih napak“ svoje šolske občine, kar tudi zeló priporočajo instrukcije za učne načrte.*)

II.

Preidem torej k rešitvi drugega oddelka svoje naloge. Kako, t. j. s katerimi sredstvi more učitelj jezikovne napake pri svojih učencih iztrebiti?

Jezik ali govor otroku ni prirojen, ampak on si ga pridobi potom posnemanja in z vajo. Temelj govora položijo otroku roditelji; kadar pa pride otrok v šolo, je naloga učiteljeva, da to, kar so stariši v tem oziru začeli, nadaljuje, kar so pokvarili, popravlja. Da pa doseže pri tem povoljnih vspehov, je prvi in glavni pogoj temeljito znanje jezika, v katerem poučuje. Po obliki in vsebini bodi učiteljev jezik dovršen in posnemanja vreden. Otrok rad posnema in tudi mora posnemati, zato pa skrbimo, da bo posnemal le vzgleden in pravilen jezik. Že prvi naš pedagog Slomšek je dejal, da ga nikdar bolj srce ne boli, nego če sliši, kako se najnežnejši nauki podajajo v grdi spa-kedrani besedi; zato je po vsej pravici že takrat tirjal od posvetnih in duhovnih učiteljev, da rabijo pri pouku izključljivo le pravilni književni jezik.

Ako torej želiš, da se jezikovni čut pri učencih krepko razvija, ako želiš, da se otroci otresejo grdih slovniških napak narečne govornice in si prisvojijo pravilen materni jezik, bodi jim sam lep vzgled. Govori namreč vselej in povsod le pravilno; slovniški zakoni naj so ti popolnoma znani, pa tudi gledé na domače slovstvo bodi dobro poučen!

Vzgleden učiteljev jezik je najkrepkejšega vpliva na blagonosni razvoj vsega jezikovnega pouka.

Kateri jezik pa je vzgleden?

Odgovor na to je lehak, a kočljiv: Govori jezik, kateri pišejo najbolji pisatelji in pesniki naši in jezik, v katerem so pisane tudi naše šolske knjige, da-si tudi niso brez nedostatkov. Skrbno pa se naj učitelj čuva onih slovenskih jezičarjev, ki iščejo vsak trenutek drugih izrazov, ki se le malokje slišijo ali pa nikjer. Taki prenapetneži s svojim pretiranim purificiranjem narodu le škodujejo, a nič ne koristijo. Že Prešern je učil, da pridemo s prenapetim čiščenjem jezika tako daleč, da nas nihče ne bo umel.

Govorimo torej priprosto, brez vsega nepotrebnega lišpa, da nas vsakdo lahko razume, vendar pravilno.

*) Prim.: „Die neuen Gesetze und Verordnungen auf dem Gebiete der Volksschule für Steiermark“.
XIX. zvezek, str. 75.

Pravilno govoriti je sicer težavno, ker mora učitelj ob enem paziti na učence, na svojo osebo in na učni predmet. Toda brez opazovanja samega sebe ne more poučevati z dobrim vzgledom.

Prvo sredstvo v čiščenje jezikovnih napak pri otrokih je torej vzgleden, po obliki in vsebini dovršen učiteljev jezik, ki je najkrepkejši pripomoček vsemu jezikovnemu pouku.

Da pa je otrokom mogoče v tem posnemati učitelja, treba mu je postopati didaktično in metodično. To stori, ako svoj govor prilagodi otroški pojmljivosti, ako se naslanja na njihovo govorico, ali z drugimi besedami, ako začenja z narečjem ter vodi prevence polagoma od stopinje do stopinje, do spoznanja književnega jezika.

Tako uvajanje v književni jezik in popravljane narečne govorice naj se vrši mirno in dostojno. Slab vzgojitelj bi bil in brez taktno bi ravnal oni učitelj, ki bi se narečni govorici otrokovi posmehaval ali jo pa zaničeval. S takim ravnanjem bi si odtujil otroke, vrh tega pa bi si še nakopal neprijaznost prostega ljudstva. Pameten učitelj osrčuje otroke, da brez strahu povedó, kar mislijo; kajti le na tak način izvé, kje in koliko še otroku manjka. Učitelj je zdravnik, ki mora dobro poznati rane, — jezikovne pogoške, da mu jih je mogoče ozdraviti. Otroci naj govore kolikor toliko mnogo, tem manj pa naj govori učitelj, on govori sploh le toliko, ko treba, da ga otroci razumejo. Ako se otrok nepravilno ali nespretno izrazi, ne zasluži graje, pač pa naj učitelj učencev govor vselej primerno popravi.

Na najnižji stopinji se vrši tako popravljane slovnjskih nepravilnostij brez vsakega postranskega razkladanja, na srednji, največ pa na višji stopinji je vendar treba otroka včasih opozoriti na slovnjsko pravilo, proti kateremu se je pregrešil.

Narečna govorica, oziroma jezikovne hibe otrok naj se torej popravlja z milo in dostojno besedo. Učiteljevo ravnanje v tem oziru naj otroka osrči, da brez strahu, prosto in odkrito pové, kar misli.

Nadaljni pogoj, da se privadijo otroci prej ko prej pravilni književni govorici, je odločno zahtevanje učiteljevo, da se učenci ne izražajo slovenski pravilno samo v takó imenovanih jezikovnih urah, ampak da to storé tudi pri vsaki drugi priliki in pri vseh šolskih predmetih.

Tudi takrat, kedar govori učenec z učiteljem o kaki domači stvari, n. pr. kedar se pride opravičevati radi izostajanja iz šole ali pa če ga pride kake stvari prositi, naj rabi le pravilni jezik. Učiteljeva dolžnost je, da to v interesu šolskega napredka od otroka z vso odločnostjo zahteva.

Posebno lepo priliko v očiščenje in pospeševanje pravilnega jezika pri učencih ponuja učitelju pouk v realijah. Da in kakó je mogoče s tem poukom podpirati jezikovni pouk, o tem vprašanji se je razpravljalo predlansko leto po vseh okrajnih in nazadnje tudi v deželni učiteljski konferenciji. Vspeh dotičnih posvetovanj naznanil se nam je pozneje v kratkih, a jedrnatih stavkih. Uvažujmo dotične točke in storili bomo mnogo v pospeševanje tega imenitnega šolskega predmeta.

Zlasti ona teza, ki govori o jasnem, stvarno in jezikovno pravilnem tolmačenju realistične tvarine pred uporabo berila, je za naše namene zelo važna. Kajti taki predpogovori vršijo se navadno v razvijajoči obliki, kar da učitelju posebno priliko, da spozna pri učencih razne jezikovne hibe in da nadomešča njihove iz narečne govorice vzete, često zelo pomanjkljive izraze z lepimi pravilnimi.

Ako hočemo torej doseči v jezikovnem pouku povoljnih učnih vspehov, ako hočemo pri šolski mladini odpraviti polagoma nadležne

slovníške hibe, pazimo skrbno na njeno izgovarjanje, silimo jo, da govori pravilno pri vsakem učnem predmetu.

Zeló važno sredstvo v iztrebljenje jezikovnih napak pri učencih bilo bi nadalje tolmačenje in priučenje najvažnejših slovníških pravil in sicer takih, proti katerim se prosto ljudstvo dotičnega kraja, tudi otroci v navadnem govoru največkrat pregreše.

Opozarjam samó na napačno sklanjo ženskih samostavnikov v dvojini, dve sestre, dve suknje, ki je v tukajšnjem narečji v splošni rabi. Otrok se naj pouči, da dobivajo vsi ženski samostavniki v dvojini prvega in četrtega sklona i, ne pa e.

Drugo zeló važno slovníško pravilo, proti kateremu naše narečje tudi vedno greši, je ono, ki se tiče rabe svojivnega zaimka svoj namesto moj. Temeljito pojasnjuje dotično pravilo Končnik v svoji slovnici na str. 86.

Da se slovníška pravila ne podajajo že gotova, ampak da morajo učenci pravila sami s pomočjo učiteljevo izvajati iz živega govora, tega mi ni treba še posebej omenjati; saj je znano vsakemu metodiku, da se slovníški pouk ne začinja z abstrakcijami, temveč, da se ž njimi končuje.

Sicer pa moram omeniti, da se učenci z golimi pravili in s samim sklanjanjem še ne izurijo dovolj v svojem jeziku. Glavno sredstvo, razviti pri otroku jezikovni čut, so in ostanejo vedno le govorne vaje. Prav ima tu Sommert, ki v svoji metodiki jezikovnega pouka trdi: „Das durch Nachahmung und Uebung gut gebildete Sprachgefühl leitet im Richtigen und Schicklichen des Ausdruckes beßer als todte Regeln.“

Ako pa vendar priporočam slovníška pravila — seveda le za višjo in nekoliko za srednjo stopnjo — je vzrok, ker se temu sredstvu, ako se pametno in prav rabi, ne upira nobeden pedagog. Še celo Komensky, ki je bil tudi v prvi vrsti za vaje v govoru, je dejal, da naj tudi jezikovna pravila pospešujejo in utrjujejo ustno in pismeno izražanje.

Slovníška pravila bi bila torej mrtva brez živega govora, brez vaj, govor brez slovníške podlage pa bi bil nezanesljiv.

Četrto sredstvo za odpravljanje jezikovnih pogreškov pri učencih ter za pospeševanje ustnega in pismenega izražanja je tolmačenje najvažnejših slovníških pravil, zlasti ondi, kjer sta si narečje in književni jezik v nasprotji.

Važna, rekel bi, skoraj najvažnejša panoga jezikovnega pouka je spisje. Spretnost v pismenem izražanju je najsigurnejši dokaz, kako je učenec v jezikovnem pouku napredoval. Da, po spisji se v obče spozna napredek ter temeljitost in kakovost poučevanja.

Spisje je venec vsemu pouku, cele šole. Svojega delovanja učitelj ne sme soditi po sebi, ampak po svojih učencih in po tem, kakó se umejo več ali manj spretno ali nespretno izraziti o prednašani tvarini. „Der Aufsatz ist der Spiegel des gesammten Unterrichtes“, trdi prav pedagog Kehr.

O potrebi, o tvarini in metodi spisja ne bom na tem mestu obsirno razkladal, saj vsak učitelj zna, da se mora spisje spraviti v ozko zvezo ne samo z ostalimi strokami jezikovnega pouka, ampak tudi s stvarnim poukom, ter da je treba vsako spisno vajo prej dobro pripraviti, potem vsestransko navaditi in konečno gotov sestavek z največjo skrbjo popraviti. To so stvari, ki so takó rekoč same po sebi umevne.

Naj mi bode dovoljeno, da navedem na tem mestu način, po katerem se po mojih mislih učitelj na najvišji stopnji najložje prepriča o vspehih, katere je dosegel v jezikovnem pouku, zlasti gledé na čistost jezika.

Po znanem metodičnem pravilu mora se v šoli vsaka spisna naloga z učenci prej pogovoriti, t. j. otroke je treba za izdelavanje spisne vaje pripraviti.

Res je, da lajšajo taki predpogovori učencu bistveno njegovo delo, a pri tem se učitelj vendar le ne more do dobra prepričati o kakovosti učenčevega pismenega izražanja v obče, kajti snov za spisje se je podala in razložila otroku v lepem in pravilnem jeziku, tako da je skoro nemogoče pisati otroku naloge drugače, kakor s pravilnimi izrazi, četudi ni v najboljšem slogu.

Naročuj pa otrokom najvišje stopinje, naj ti napišejo za domačo nalogo kako kratko pripovedko ali pravljico, ki so jo slišali doma od dedeka ali babice, od očeta ali matere. Mislim, da se mi od nobedne strani ne more oporekati, ako od otrok najvišje stopnje kaj takega zahtevam. Vem, da bode takova naloga delala otroku dokaj preglavice, zlasti, ako se strogo zahteva, da napiše otrok povestico v pravilnem književnem jeziku.

Vendar učitelj naj pri pregledavanji enakih nalog ne sodi prestrogo, temveč naj pomisli, da se je podala otroku tvarina v primerni obliki, v slovniško nepravilnem jeziku. Iz tako nastalih sestavkov pa se učitelj še marsikaj nauči; prvič sodi iz njih, je li jezikovni pouk prav obravnaval ali ne; drugič zasledi v teh nalogah še marsikatero jezikovno hibo, katero bode treba pri učencih zatreti.

Tovariš častiti! Pregledaj vedno take izdelke, v njih najdeš svoje spričevalo, ako to ni najboljše, prizadevaj si, da je izboljšaš mladini v korist, sebi pa v čast.

Kot peto sredstvo za zatiranje jezikovnih hib ter vzbujanje jezikovnega čuta pri učencih imenujem torej marljivo gojitev spisja ali pismenega izražanja.

Ko sem navajal prej posamezne jezikovne hibe narečne govornice v našem okrajnem glavarstvu, poudarjal sem izrecno, da to narečje kar mrgoli nemških izrazov. Ta okolščina nam skoro najbolj obtežuje pouk v materinščini po naših šolah in to tem bolj, ker rabi pismena slovenščina v primeri z drugimi jeziki jako malo tujih besed.

Šolske naredbe nam zankazujejo tudi gojitev drugega deželnega jezika — nemščine. Po mojem mnenju najde vesten učitelj tudi pri poučevanju v tem predmetu dovolj prilik, pomagajoče mu doseči svrbo jezikovnega pouka. Ne mislim tu na obsirna razkladanja, ampak na kratke opomnje, s katerimi se — recimo — učenci opozorijo v primernem času na razne izraze, katere si je prosto ljudstvo izposodilo iz nemščine, ali pa na razne konstrukcije nemškega jezika, ki duhu našega jezika nasprotujejo. Učenec predstavlja n. pr. nemški stavek: Ich bin nicht krank. Čisto naravno je, da otrok preloži ta stavek tako-lo: Jaz sem ne bolan; kajti pomožni glagol „biti“ rabi se v zvezi z nikalnico po vsem okrožji našega glavarstva napačno. Ali ne bode tu razumen učitelj pojasnil otrokom resnice, da ima vsak jezik svoje posebnosti, na katere se moramo ozirati, ako hočemo v dotičnem jeziku pravilno govoriti in pisati?

In tako se najde še mnogo prilik, katere omogočijo učitelju utrditev jezikovnega znanja v maternem in s tem tudi v drugem deželnem jeziku.

Taka pojasnila veljajo največ za višjo stopnjo, a tudi tudi tu je treba učitelju skrbno paziti, da njegove jezikovne opomnje ne presejajo duševnih zmožnosti otrok, sicer bi bil ves učiteljev trud v tem oziru le potrata časa.

Pa tudi na srednji stopnji se lahko stori pri pouku v drugem deželnem jeziku marsikaj v čiščenje materinščine. Pri čitanji in prevajanji nemških sestavkov naleté učenci na mnogo besed, ki se tudi v narečnem govoru ljudstva obče rabijo. Tu je treba deco opozoriti, da ni lepo niti prav rabiti v slovenskem jeziku nemške besede; naj se

jim pojasni, kako neumno in smešno je hoditi prosit k sosedu kake stvari na posodo, ako je ima človek sam doma pri hiši. Torej kar je tujega, dajmo lastniku nazaj.

Naj se pa nikomur ne zdi gojitev slovenskega jezika v nemških učnih urah čudna, kajti to je čisto nekaj naravnega, in ako v tem oziru ne bi storili svoje dolžnosti, povzročili bi pri otrokih nekako brodljo namesto pravilnega jezika.

Vsak, kdor se peča s poukom nemškega jezika v šoli, pozna čudne stavke ki nastanejo često iz doslovnega prelaganja nemških sestavkov. Opozarjam samo na onega učenca, ki se ni mogel v slovenščini dobro „vunprtisniti“ namesto izraziti, in na onega, ki je mislil, da je Kajn svojega brata Abelna „okoli prinesel“ namesto ubil.

Toda naj bode o tem dovolj!

Šesti stavek moje razprave bi se torej glasil:

Tudi pri poučevanju v drugem dež. jeziku naj uporablja učitelj — upirajoč se na pedagogično-didaktična načela — razne prilike, ki se mu ponujajo v čiščenje materne jezika.

Ako še končno vso razpravo ponovimo, dobimo te-le točke:

I. Velika obilica slovniških napak raznega značaja, s katerim je jezik prebivalcev v okolišu našega okrajnega glavarstva napikan, bistveno ovira uspevanje in blagonosni razvoj jezikovnega pouka po naših ljudskih šolah.

II. Te napake bode učitelju mogoče iztrebiti:

1. Sè svojim vzornim, po obliki in vsebini dovršenim ter posnemanja vrednim jezikom.

2. Z milim in dostojnim popravljanjem narečne govorice otrokove, čemur se naj pridruži še neizcrpna potrpežljivost in doslednost učiteljeva.

3. Z odločnim zahtevanjem, da govoré otroci pravilni jezik pri vsakem šolskem predmetu, a ne samo v jezikovnih urah.

4. S tolmačenjem in priučanjem najvažnejših slovniških pravil, zlasti onih, ki kažejo otroku napake njegove narečne govorice.

5. Da marljivo in prav goji pri učencih zelo važen del jezikovnega pouka — spisje.

6. S tem, da tudi pri pouku iz drugega deželnega jezika uporablja razne prilike, ki se mu ponujajo v čiščenje materne jezika.

S tem sem pri konci. Završim pa z željo: naj nam bodo tudi tù za vodilo Gregorčičeve pomenljive besede:

Dolžán ni samó, kar veleva mu stan,
Kar more, to móž je storiti dolžán.

K slovniški teoriji Kernovi.

Razveselilo me je, da so baš moje „Slovniške črtice“, v katerih sem natančno izjavil Kernove nazore, nahajajoče se v peterih njegovih spisih ter pretresujoče dosedanje slovniško teorijo, vzbudile strokovnjaka, ki se je vglobil „v teorijo Kernovo“.

Veselilo bo nas slovenske učitelje, če bo nam pisatelj dober vspah svojih preiskovanj podavši se pri pretresovanji raznih slovniških pojmov dosledno in strogo ogibal vsake neslovniške primesi.

Kdorkoli je hodil v Kernovo šolo, ta si je popolnoma svest, kako lahko pojasnuje slovniške pojme in kategorije ne vedé zamenjava slovniško obliko z vsebino misli.

Pri tej priliki moram opomniti, da nisem nameraval nazore slovečega slovničarja kritično odobravati in preiskavati, temveč take sem hotel njegove nazore podati slavnemu učiteljstvu, kakoršni so.

Pri tem me je vodila misel, da nima vsak častiti tovariš dovolj veselja in časa prebirati celo število knjig, kar je za tako delo neobhodno potrebno, ako hoče vse nazore obširnega gradiva natančno spoznavati.

Drugič so njegovi spisi zelo učeno pisani dotikajoče se věd, katere le filozofično obražen učitelj zapopasti more; a s tem obširnim predmetom se zopet le more vspešno pečati tak učitelj, ki ima pravo veselje do njega. Mene pa je razumela gotovo večina častitih tovarišev, prebirajočih z vztrajno marljivostjo vsak spis, ne da bi se še prej morali pečati z idejami raznih filozofičnih sestav in s formalnimi logikami.

Že jeden najvažnejši spis Kernov poleg navedenega od pisatelja „Zustand und Gegenstand“ stane dovolj časa, da more čitatelj zasledovati spretnega slovniciarja po vseh njegovih potih ter občudovati njegovo do sedaj nedosežno doslednost, ki mu ne dopušča niti jeden las ne na levo ne na desno kreniti v drugo vedo dotikajočo se slovnice z njenim obsegom, baš pa nima slovnica ž njo nič opraviti.

In ravno ta slučaj je znamenit, vodeč nas do prepričanja, da ga ni bilo pred Kernom in dosihdob še nobednega za njim, ki bi znal tako natanko ločiti slovnico od drugih nje se dotikajočih věd.

Po njem je postala slovnica samostalna věda — in tvarina, katero jej je odločil spretni učenjak, je njena last — in to je nekaj!

V drugem delu svojih spisov sem hotel pokazati opiraje se na Kernove migljaje, kako si jaz mislim, da bi se Kernova teorija praktično obravnavala v ljudskeji šoli ne oziraje se po vsem na to, kako jo Kern obravnava v srednjeji šoli.

Prečitavši cenjeni spis gosp. pisatelja o „Osebku“ si dovoljujem omeniti, da zove on moj „vladajoči glagol“ po Grimm-u „herrsches Verbum“ — „določeno ali povedno obliko“ (finite, aussagende Form), katera pa ni samo določena po treh osebah, temveč tudi po številih, časih, oblikah (dobah) in po naklonih. Po takem je njegovo opravilo važnejšo nego vseh drugih stavkovih členov; kajti on ni člen v tem smislu, kakor drugi, ampak že stavek in nuce. In ta „dopovedni glagol“ (verbum finitum), ne glagol obče (verbum) kot govorni razpol, kakor pisatelj pravi, ne nedoločnik in deležnik je Kernu najvažnejša beseda v vsakem stavku; kajti ta jedini ni samo beseda, ni le člen, temveč je že stavek in nuce, t. j. stavek v najprostejši obliki.

Kjer ni „vladajočega glagola“, tam ni dopovedi, tam stojé besede brez vsake zveze druga poleg druge, kakor v kakem slovarji. V vsakem „dopovednem glagolu“ je pa združena „glagolova vsebina“ s svojim „podlogom“.

Tudi jaz sem hotel imenovati ta glagol „dopovedni glagol“, a ne „dopovedno ali določeno obliko“, ker mi v slovenščini govorimo o tvorni, trpni in srednji obliki (dobi), akoravno je tukaj izraz „oblika“ v ožjem pomenu. Izraz „določen“ se pa bolj ozira na „modus“ „določni naklon“, torej se mi ova izraza v tej zvezi ne dozdevata dovolj natančna.

Svetujem torej, gosp. pisatelj blagovoli rabiti izraz „dopovedni glagol“ (aussagendes Verbum); kajti „finite, aussagende Form“ tudi v nemščini ne ugaja zaradi tega, ker se v nemških slovnicaah nahaja „thätige“ in „leidende Form“. Seveda še nemški slovniciarji govore o „Nennform“, „Wirklichkeitsform = Anzeigende Art“, „Möglichkeitsform = Verbindende Art“, „Befehlform“, „Wunschform“, ki pa ne spadajo v obliko (dobo), ampak v naklone (modus); to je nedoslednost. Kje je tukaj razlog razdelitve? Ta stvar bi se dala do slednje niti razkrojiti in določiti. Meni pa se je obče najbolj dopadel po Grimmu posnet izraz „vladajoči glagol“ kot stavkov vladar, kot bistveni del vsakega stavka.

Za moj „podmet“, Kernov „Subsistenz“, Lampetov „podstat“, Križanov „podloga“ in za druge izraze istega korena (tudi ponemčeni „Substantiv“ spada sem) — seveda se njihov pomen gledé na njih rabo po vsebini in obsegu ne vjema — n. pr. substantia (ὄσις), katere so postavljali filozofi in logiki na čelo svojih kategorij, rabi gosp. pisatelj pravilnejši izraz „podlog“, ki ima res pravo slovensko „uniformo“.

Joj, kolikokrat (ravno ne dolgo sem videl) ubogi „podlog“ združivši se s stanjem (glagolovo vsebino) ter dobivši svoje ime hudo zdihuje pod jarmom, ki ga povzročuje „vladajoči glagol“, nam priča viničar (osebkova beseda) s polnim košem gnoja na hrbtu v potu svojega obraza klicaje: „Nesem“ težko breme iz doline na vrh.

Poln koš gnoja na tleh ležeči sam za se bi ne mučil ubogega viničarja, temveč „vladajoči glagol“ „nese“, ki je zrastel v tem trenutku, ko je viničar (osebkova beseda) težek koš vzdignil na svoj hrbet (ko se je nerazvezljivo združila glagolova vsebina „nesti“) s podlogom in njegovim imenom (viničar nese).

Vladajoči glagol v stavku „Viničar nese težko breme iz doline v breg“ drži z desnico viničarja (osebkovo besedo), ž njegovo levico pa pritiska težko breme (dopolnilo) na sključnega in ob palico se upirajočega trpina.

Kolikokrat je že viničarja bolel hrbet zaradi neprijetnega „nese“! Bi mu li ne bil bolj všeč „pusti“? A kaj „bo“ z gorico? Katera osoda „čaka“ njega? Lenega „čaka“ —!

Pri priliki več.

Matija Herič.

Prirodopisni pouk v jednorazrednicah.

(Pišeta ravnatelj Henrik Schreiner in prof. J. Koprivnik.)

(Dalje.)

Drugi oddelek.

I. tečaj, VI. šolsko leto.

Predgovor.

V uvodu k razdeljeni tvarini za V. šolsko leto sva poudarjala, da se mora odslej prirodopisni pouk naslanjati na zemljepis. V V. šolskem letu se obravnava avstrijsko-ogerska monarhija, izbrala sva tedaj temu primerno prirodopisne skupine iz avstrijsko-ogerske monarhije. Za VI. šolsko leto si misliva načrt iz zemljepisa tako-le:*) Razširjenje obzorja po Evropi, potem po Aziji in Afriki (stari svet), po vesoljnem morji (Severno Ledeno, Atlantsko, Indijsko, Veliko ali Tiho in južno Ledeno morje), po Ameriki in Avstraliji (novi svet). — Kopna ali suha zemlja in morje. — Kar je najvažnišega in najbolj potrebno vedeti iz matematične in astronomične geografije. Za obravnavo te tvarine naj se porabi pet mesecev (oktober, november, december, januar, februar, torej jesen in zima). V tem času se iz prirodopisa uči (drugič in bolj obširno) somatologija. V drugem polletji pride iz zemljepisa na vrsto: Pregledno popisovanje Evrope (meseca marca), pregled morja in morskih delov (meseca aprila), pregledno popisovanje Azije in najvažniših azijskih otokov (meseca maja), pregledno popisovanje Afrike in njenih važnih otokov (meseca junija), pregledno popisovanje Amerike in Avstralije ter njima pripadajočih važnih otokov (meseca julija). Zadnjih 14 dni ponavljanje. Na ta načrt iz zemljepisa se opira prirodopisni pouk v VI. šolskem letu.

*) Ta razvrstitev zemljepisne tvarine se strinja v temeljnih potezah tudi z občnim učnim načrtom za ljudske šole za ta predmet in z načrtom za zemljepis, ki ga podaja G. Rusch v Niedergesäß-ovi ročni metodiki. Primeri: „Methodik des geografischen Unterrichtes von G. Rusch“ poglavja „Lehrgang“ in „Lehrplan“.

Jesen			Zima			
Tedni	oktober	november	december	januar	februar	
1.	I. Nauk o človeškem telesu. Unanji deli človeškega telesa.	Mišičevje.	Prebavila.	Dihala, kako jih je gojiti.	Oko in vid.	
2.	Človeška okostnica.	Mišičevje (dalje), kako ga je gojiti.	Prebavila (dalje) kako jih je gojiti.	Krvni obtok, srce, žile odvodnice, žile privodnice.	Uho in sluh.	
3.	Kakor drugi teden.	Živčevje.	Človeška glist, trakulja, trihina.	Kakor drugi teden.	Druga čutila. Kavkasko pleme človeka.	
4.	Kako je postopati, če se izvine ali iz sklepa vrže sklep ali če se zlomi roka, noga ali kakšen drug ud. Krivica (rahitida.)	Živčevje (dalje), kako ga je varovati in gojiti.	Dihala.	Sestava krvi. Kako je postopati, če se kdo rani, da mu ne izteče kri.	Pregledna ponovitev.	

Pomlad			Poletje			
Tedni	marcij	april	maj	junij	julij	avgust
1.	II. Severna Evropa, Azija in Amerika. Rastlinstvo, živalstvo. Prebivalci. — Eskimovci. Severni jelen.	III. Morje s svojim živalstvom in rastlinstvom. Delfin, velikanška črepaha (želva).	IV. Južna Azija in sosedni otoki. Mongolsko pleme človeka. Velblod, bivol, indijski slon.	V. Afrika in otok Madagasker. Prebivalstvo — zamorsko pleme človeka. Afriški pragozd: opični kruhovec, palme, akacije, mimoze, liane in druge plezajoče rastline.	Jastrebi, štruc, kleopatrina kača, (kača rogačka).	Kenguruj in drugi vrečarji.
2.	Severni postrušnik, volk, magnetovec.	Električni skat, množica morskih rib. Morski raki, morski črvi.	Južno - azijski gozd: palme, akacije, mimoze, liane, drevesaste praproti, plezajoče rastline. — Rastline dišavnice. Orang - utang in druge azijske opice, leteči pes, tiger.	Gorila in šimpans, mandrili in pavijani, poluopice na otoku Madagasker, lev, leopard.	VI. Južna Amerika in Avstralija s sosednimi otoki. Ognjeniki ali vulkani. Malajsko in indijansko pleme človeka.	Ponavljanje.

P o m l a d				P o l e t j e		
Tedni	marcij	april	maj	junij	julij	avgust
3.	Severno morje: belimedved, morski pes, grenlandski kit.	Hobotnica (ocetopus) in drugi glavonožci. Morski polži, školjke (ostriga, bisernica, kamenovrt), ježi, zvezde, korali, morska goba.	Ptiči južno-azijskih gozdov, gavial, kača navorčarka, indijski hrošči in metulji, drugi členonožci.	Cebra, žirafa, antilope, afriški slon, papige, povodni konj, krokodil.	Južno-ameriški in avstralski gozd (kratko.) Širokonose opice, puma, lama, kondor.	
4.	Trska (polenovka), sled, (slanik), skalna obrežja in kleči s severnimi ptiči.	Haluge ali tange — sargaško jezero v Atlantskem morji.	Južno-azijsko močvirje: bambus, musa in drugi bambovci, riža. Nosorog, indijski tapir.	Sahara: Osati, kakti, oaze s svojim rastlinstvom. Enogrbi velblod, magot, progasta hijena, egiptovski skakač.	Južno-ameriška štepa Pampas. Pampaški konji in goveda, vampir, mravljinar in termiti, moskiti.	

B. Iz učnega gradiva.

II. Severne pokrajine Evrope, Azije in Amerike.

1. **Lega.** Okoli severnega tečaja se razprostira na široko severno Ledeno morje. Evropa, Azija in Amerika sezajo deloma same, deloma s svojimi otoki daleč tja v to morje. V zahodnem delu Evrope je Lapouija, v vzhodnem delu in v Aziji severna Sibirija, (tudi Tundra imenovana) v Ameriki Arktična nižava, ki se vriva v Ledeno morje. Izmed mnogih otokov so najznamenitejši Lofodi. Franc Jožefova dežela, Ostrovrhi (Spitzbergi), Novaja zemlja, Nova Sibirija pa Grenlandija.

2. **Podnebje.** Vsled svoje visoko-severne lege imajo imenovane pokrajine in pred njimi stoječi otoki dokaj neugodno in mrzlo podnebje. Noči trajajo po zimi 24 ur, po 1, 2, 3 in še po več mesecev, isto tako dnevi po leti. Dolge zimske noči razsvetlujejo luna in zvezde, pred vsem pa severna zarja. Zima je dolga in strašno mrzla (po nekaterih krajih Sibirije včasih — 50° C.), poletje kratko, nebo navadno megleno. Tla so po višavah bolj suha, po nižavah (Tundra) močvirna in le na površji (1m globoko) po leti tala, v nižjih plastih kakih 10m na globoko zmirom zmrzla, reke in jezera so kratek čas po leti brez ledu, morje je po nekaterih krajih leto in dan zamrzneno, ledniki segajo do morja in doli v nižave. Mrzli vetrovi brijejo od severovzhoda, toplih južnih sapic ni.

3. **Rastlinstvo.** Primerno nerodovitni, ali goli, ali peščeni in prodnati, ali močvirni, ali z ledom in snegom pokriti mrzli zemlji in neugodnemu podnebjju je rastlinstvo sirotno in borno. Gozdov, kakoršni so pri nas, v tamošnjih krajih ni. Naši listovci so — z malimi izjemami — že davno ostali niže na jugu, le nekaj iglovcev je dospelo v te jednolične, deloma tudi popolnoma puste pokrajine, kjer so se naselili po bolj zavarovanih krajih. Bor in smreka sta v nižjem severu po ravninah in nizkih rebrih še povsodi navadni drevesi, a vidi se jima na prvi pogled, da nista tukaj doma, kajti ostala sta oba nizka in pritlikovna. Vsi njuni deli so nekako starikavi, z lišaji in mahovi pokriti in pričajo, koliko je drevju pretrpeti pod ostrimi viharji in debelim, dolgo ležečim snegom. Bor sega nekoliko više kakor smreka. V družbi obeh opazujemo naše navadno brinje.

Najbolj se tod še obnese mecesen, kateri je jedino pravo drevo više-severnih krajev, da-si se tudi na njem vidijo učinki divje severne piši. Kodar se razprostirajo mecesenovi gozdi, odbijajo pogubne vetrove in dajejo zavetje mnogim drugim, občutljivšim rastlinam. V zavetji mecesenovih gozdov nahajamo zato skorej redno našo navadno brezo, jerebiko (*Sorbus aucuparia*), krljiko (*Rhamnus frangula*), pesikovino (*Lonicera Xylósteum*) in ostrolisto vrbo. Pa še več. Celo nekaj naših cvetic se je tukaj naselilo, kakor: pustinj-ski šipek (roža), krvenka (*Lythrum salicaria*), babja duša, teloh, potočnica, več zvončnic, zlatice, klinčkov petoprstnikov in dr. Vse so vztrajne zeljišnice z debelo koreniko ter košato razraščene. Goste korenine na široko prepletajo rodo zemljo, cvetje je izvanredno veliko in živih barv. Jednoletnih rastlin po mrzlem severu ni.*) Kakor rečeno, so pa navedene rastline le po bolj zavarovanih krajih in v rodovitnejši zemlji. Močvirnata, skalovita, peščena in produkata in še v drugih ozirih rastlinam neugodna tla imajo svoje posebno rastlinstvo. Značilna za takšne kraje je pred vsemi drugimi rastlinami pritlikovna breza. Kakor daleč zre oko, po ravninah in bregovih, ne vidiš drugega nego goščave pritlikovne breze. Kodar po močvirji ni nabrana voda v mlake, kodar nista nakupičena prod in grušča, kodar ni nasut izpran pesek, kodar ne leži roda ilovica, kodar ni gole skale, kodar ne pokriva večni led ali sneg zemlje, povsod je zasadila svoje korenine v mrzla tla. Pritlikovna breza ne zraste viša od človeka srednje postave, zato ti plava pogled prek njenih goščav, kakor po visokem žitu, vrhi se ti vidijo jednako visoki in dozdeva se ti, da jih je kdo pristrigel. Pa le po nižjesevernih pokrajinah je pritlikovna breza po konci stoječ grm, na zelo visokem severu, kakor n. pr. na Ostrovrh in više po Grenlandiji pleže po tleh, jednako naši robidi. Da-si je pa rada pritlikovna breza v tesnobi in gnječi, se gosto brezje po nekaterih krajih vendar le zredi. Toda nastale vrzete navadno ne ostanejo prazne, štedljiva priroda jih zamašči z drugimi rastlinami. Po suhih krajih se vrineta med brezje rožmarinova in lavorjeva vrba, po močvirnih tleh mahovske črnicе, brusnice in mahovnice, po močvirji pa povodni mah. Naštete jagodičnice obrode obilo debelih in sočnatih jagod, katere so tamošnjim in skoz tiste kraje potujočim pticam prevšečna hrana. Značilni rastlini za severne kraje sta dalje pritlikovna jelša in kocinasta vrba. Kakor pokriva pritlikovna breza na dolgo in na široko ravnine in bregove, tako obroblja neprodorno grmovje pritlikovne jelše in kocinaste vrbe in nekaterih drugih vrb reke in jezera, kodar in kako daleč more zasledovati oko njihove obali. Grm stoji poleg grma, veja se vriva v vejo, mladika se vpleta v mladiko tako, da je grmovje s svojim vejevjem spleteno, kakor protje v jerbasu ali vitre v košu ter v resnici neprodorno.

†) Zakaj ne? Čemu imajo vztrajnice debele korenike, zakaj košate veje, čemu goste korenine in veliko cvetje živih barv? Pis.

Listek.

Iz planinskega raja.

Pisano kamničevje.

Čudno, strastno nagnjenje sem čutil v otroškeji dobi do matere zemlje. Kot malo dete sem rad praskal po prsti in kadarkoli se mi je povšeči zdelo, takoj sem si jo namašil v usta, ter jo pojedel. Posebno v slast mi je šel omet z zidu. Bil sem strasten geofag in ne bi bil delal sramote nobednemu geofaškemu rodu tam kje onkraj velikih luž. Z ob-

ljubami, budim pretenjem in kaznijo so me slednjič le odvadili od zemljožrtja.

Pozneje pa se me je polotila nova strast, ki pa ni bila nikakor škodljiva mojemu zdravju, pač pa nevarna mojim žepom, kateri so se vsled tega trgali v veliko nevoljo in jezo moje skrbne mamice. Kjerkoli sem našel lepo okrogel, zaokrožen ali ploščat,

kamenček bele, črne, rudečkaste ali druge vsečne barve s tistimi zalimi žilicami, takoj sem ga pobral, malo pogledal in smuk ž njim v žep. Od dné do dne se je množila zbirka mojega pisanega kamničevja, dokler ni prišla do nje materina roka, ki jo je za vselej odtegnila mojim očem. Kdor bi bil videl to mojo strast do pisanega kamničevja, gotovo bi bil upal, da bodem še jedenkrat tako velik mož v mineralogiji, kakor je bil Linee v botaniki. Seveda, zmotil bi se bil grozno! Ne smete pa misliti, da sem se potem razveseljeval in igral s temi pisanimi kamenčki. Kaj še, dovolj je bilo, da sem jih našel, pogledal in spravil v žep.

Ta veseli spomin izza otroških let pridrvil je za menoj tudi v to samoto. Izrodek temu spominu naj bode to „pisano kamničevje“.

Srečen mladi rod, ki hodi v današnja šola, v resnici, blagrujem ga! Kakó bi tudi ne, kajti vsi, kateri so pohajali ljudsko šolo osem, nič ne dene, če tudi mnogo manj let, prihajati morajo iz nje vsi z jednako mero vednosti v življenje, kot pravi komunisti duševnega kapitala, sicer gorjé tebi, učitelj! Kmet vé o spretnih in nespretnih koscih, ročnih in lenih mlaticih, o marljivih in zanikarnih hlapcih, gospodinja dobro loči dekle, ki so kos ali nekos temu in onemu delu, stariši dobro spoznavajo, katero delo gre njih otrokom hitro od rok, katero pa jim mrzi, rokodelc rad vsprejemlje pridne učence in pomagače, malopridnih pa se oteplje, kolikor le more. Po srednjih šolah so dijaki odlični in „propali“, iz katerih se rekrutirajo zlasti učitelji, izvrstni in slabi profesorji, kateri skrbé, da ta ali oni „milček“ ne „propade“, da ga ne zadene grozna usoda učiteljskega stanu, temveč, da se popenja vedno višje in višje, da se potem njegovi sodrugi pomilovalno ozirajo na tega „Protektionskinda“, in da imamo slednjič dobre in slabe uradnike. Slučaji so, da inteligentni stariši ne morejo svojim „zabitim“ otrokom — oprostite mi ta izraz, takó jih namreč

sami imenujejo — „vtepsti“ iste inteligence, katero sami imajo, a vprašajmo jih, če ne bodo radi na srce prižemali teh svojih otrok, ako so le drugače marljivi in lepevedni, in ljudska šola naj bi sramežljivo povešala oči zaradi onih otrok, katerim je božji Učenik govoril zveličansko čednost: „Blagor ubogim na duhu, ker njih je nebeško kraljestvo.“ Da, da, blagor ubogim na duhu in blagor dobrim na srci. Ali vam, gospoda, zaman kaže veliki prst veleumov na lapidarne črke v pedagogiki: Namen ljudski šoli je vzgoja! Pri teh besedah dvigne mi pa nov sovražnik še groznejše glavo. Šolska mladina je sprijena, hudobna! Kje je vzgoja ljudske šole? Bili so časi, da je bila mladina zlata vredna. — Kaj naj odgovorim temu očitaniu? Hajdi, poderimo telegrafe, porušimo pošte, uničimo vse časopise, ki prinašajo najmanjše novice iz vsakega kotiča, naj si je še tako Bogu za hrbtom, odločimo le toliko dece za šolo, kakor je bilo nekedaj, po večih mestih pa pometimo socijalno vprašanje s pozorišča, potem se bode malokedaj slišalo o hudodelcih, najmanj pa o sprijenej šolskej mladini, po teh probatnih sredstvih pa bode zavladala tihota o zlobi, kakor „anno dazumal“, in gledali bodete v narodu same vrline.

Ste li zadovoljni s temi pobeljenimi grobovi? Zavračal bi vas tudi s statistiko, toda škoda besed, kajti pri tej ste jako nedosledni. Prinaša li statistika števila, ki vam niso po godu, takoj zakričite: „Črke so mrtve!“ Govoré li pa proti šoli, vrišcite: „Števila govore!“ Celokupnosti ljudske šole, te institucije, ki nikakor ne pogrša vsakoršne jezičnosti, pač pa delavnih činiteljev iz naroda, nečejo umevati najrazboritejši možje, temveč iščejo dostikrat le neznatnosti v šolskem pouku. Sedaj vidim, da še marsikaterega veselé male reči, kakor so veselili v zorni mladosti pisani kamenčki zdaj resnega

samotarja Svantevidskega.

Slovstvo.

Poročila odbora za ocene slovenskih mladinskih spisov.

I. *)

„Zabavna knjižnica za mladino“. Urednje in izdaje Anton Kosi, učitelj v Središči, III. zvezek. V Ljubljani, 1894. Samozaložba. Tiskala Katoliška tiskarna. Cena 15 kr. (30 vin.)†)

†) Opomniti nam je, da bodemo ocenjevali le knjige, katere nam dojdejo v oceno, in sicer po

Kosijeva „Zabavna knjižnica“ III. zvezek ima v pripovednem delu sledečo vsebino:

vrsti, kakor nam bodo dohajale. Ker je pisatelj oziroma sestavitelj tej knjižici naš odbornik, ni nam treba še posebe omeniti, da pri sestavi te ocene ni sodeloval, kakor tudi načelnik ocenjevalnega odbora ne bode sodeloval pri oceni knjižic, katere namerava izdati v bližnji prihodnosti.

*) S tem poročilom pričenja ocenjevalni odbor pri „Zavezi slov. učiteljskih društev“ svoje delovanje. Ob tej priliki vljudno prosimo, da nam p. n. čitatelji ne zamerijo, ako naše ocene ne bodo dohajale na svetlo takó hitro, kakor bi morebiti oni želeli, ker načelnik ocenjevalnega odbora še le takrat lahko sestavi glavno oceno, ko je zaslišal mnenje ostalih gg. odbornikov, k čemur pa treba kolikor toliko — časa! —

1. „Izpolnjuj obljubo!“, narodna pripovedka, v kateri beremo, kako so vaščanje starovrhniški kopali podzemeljski zaklad. Pripovedko je zapisal Prostoslav Podtrški.

2. „Pravljica o rojenicah“, zapisal Fr. Malavašič. Ta že večkrat priobčena pravljica uči, da je naše življenje jedino le v božjih rokah ter da le Bog neomejno gospoduje nad nami; njemu se izročajmo v varstvo.

3. V „Ajdovem zrnu“ nam pripoveduje J. Bohinec, kako je boginja iz ljubezni do miroljubnih Slovanov poučila naše pradede, kje naj sejejo ajdo in kje naj se ustavijo na svojem potovanju.

4. „Pravljica o treh bratih“, zapisal R. Poznik. Spomin iz starih, bujnih časov, ko so si ljudje potovaje po svetu brez težave in brez dela nabirali bogastva, ker jim je priroda sama ponujala obilico zlata in srebra.

5. „Škratelj“, zapisal Fr. Peterlin. Ta pravljica ni posebno primerna otrokom; zato bi bilo bolje, da se ni tiskala. Premoženje in blagostanje si človek pridobi le s trudom, z delom, z umnim gospodarstvom, ako Bog da svoj blagoslov, nikdar pa s pomočjo hudobnega duha, kar naše praznoverno ljudstvo v nekaterih krajih trdno veruje. Take praljice z neplemenito vsebino, in bodi jim oblika še boljša, utrjujejo v priprostem narodu praznovrstvo. Gospod izdavitelj naj v prihodnje priobčuje le povesti, ki nimajo z zlemi duhovi, posebno pa s škratljji ničesar opraviti. Namesto takih pravljic naj nam raji priobčuje kake dobre basni.

6. Boljša se nam vidi „Gožna kraljica“, katero je zapisal Iv. Strelec.

7. „Zaročni prstan Matere Božje v velikem oltarjiv Pletrovčah“, narodna pripovedka, priobčil Jos. Vidic. Pomoč Matere božje je čudovita; zato se posebno verni narod slovenski rad priporoča njenemu varstvu; pobožno jo časti posebno v stiskah in nadlogah, kakor tudi v sreči in v veselji. Vsakdo rad bere jednake pripovedke, kako šele mladina!

8. „Koliko je vredna zadovoljnost“, priobčil Fr. K — c. Povest o ubogem a vselem krojači ter o imenitvem bogatinu. Iz te povestice nam odseva resnica, da je zadovoljnost polovica srečnega življenja, in da je večkrat revež srečnejši od največjega bogatina.

9. „Angležki kralj Jakob I. in propovednik“, zapisal Anton Kosi.

Ne le otroci, nego tudi odraslo ljudstvo naj bi večkrat prebiral to poučno povest, in dal Bog, da iz slovenskih ust nikdar več ne pride najmanjša kletvica!

Kot 10. in 11. točka sledita narodni basni: „Volčja prisega“ in „Na stare dni“; prvo je zapisal A. K — i, drugo Svitoslav Hauptmann. Basni so otrokom jako primerno berilo; zato smo se teh dveh basnij razveselili.

Kot 12. točka se nam ponuja povest o izbirljivem in zlobnem vojaku, kakó mu je kmetič kahal večerjo in ga navadil dostojnega vedenja. To povest, imajočo naslov „Prebrisani kmetič in ruski vojak“, spisal je A. Kosi.

Pripovednemu delu sledé „Poučne črtice“, in sicer: „Nekaj o petroleji ali kamenem olju“, spisal A. Kosi. Dober prirodopisni sestavek, ki nas seznanja, kakó in kje dobivamo petrolej ter nas uči, previdnim biti s to tekočino, da se ne pripeti kaka nesreča. — Sledijo „Pregovori, izreki in pametnice“, prikladni otroškemu duhu, um jim bistreč in srce blažeč. Končno nam III. zv. „Zab. knjič.“ ponuja „Razne stvari“, ki nam podajajo mnogo koristnih nasvetov in drugih zanimivostij, n. pr.: „Čisti zrak je prvi pogoj trdnemu zdravju“; „Kedar se kdo opeče“; „Za zobno meso ali dlesno“; „Dobro sredstvo zoper kurja očesa“ itd. Knjižico sklepajo duha vedreče „Kratkočasnice“ in „Rebusi, demanti in računske naloge“, katere je priobčil J. Šinko.

Na 43 straneh nam torej III. zv. Kosijeve „Zab. knjič.“ ponuja obilo umno in srečno izbranega gradiva, ki bode koristno berilo ne le otrokom, nego tudi v razvedrilo odraslim ljudem.

Pohvalno omenjamo tudi to, da ima knjižica precej pojasnil pod vrstami, kakor to nahajamo pri dobrih spisih drugih narodov.

Ko bi nam gospod izdavitelj v prihodnjih zvezkih postregel s kako izvirno, mično pesmeo, ugodil bi prav gotovo svojim naročnikom! Saj imamo sedaj že precejšnje število dobrih pesnikov za mladino. Gosp. izdavitelju ne bi bilo težko, jednega ali drugega pridobiti za „Zabavno knjižnico“. Dobre, primerne pesmi mladina kaj rada čita! — Isto tako, menimo, bi dobri životopisi veljavo „Zabavne knjižnice“ le povišali.

Izpregovoriti nam je le še o jeziku v III. zv. „Zab. knjižnice“. Delce kaže v tem oziru velik napredek. Pozna se

mu — „skrbna pila“. Ako vendarle omenjamo nekih malenkostnih hibic v jezikovnem pogledu, storimo to le z ozirom na to, ker želimo „Zab. knjižnici“ čedalje večje popolnosti spominjajoč se reka: „Für die Jugend ist das Beste kaum gut genug“.

Na str. 3. naj stoji v 5. vrsti od zgoraj koliko (ne kolikor), kar je morebiti le tiskoven pogrešek. „Celo dopoldne so kopali“ (str. 4.). Ne! tu mora stati „Vse dopoldne . . .“ Prav se piše; „Ves dan, vse leto, vse žive dni itd. (glej „Slovnica Janežič-Šket, str. 220, § 322 sub b); torej tudi: vse dopoldne! — „Globoko in globoko so kopali delavci v zemljo“ (str. 6.). — Čemu treba tu veznika „in“? Visoko stopnjo kakega svojstva izražamo, če pridevnik dvakrat zapored postavimo (neposredno drug za drugim.) (Primeri „Slovnica“ Janežič-Šket str. 48, § 113). — „Pa bo pred teboj stalo, kar si poželiš“ (str. 10.) Bolje: česar si poželiš. (Primeri „Slovnica“ Janežič-Šket, § 262, str. 181). — „Ko ga bo vprašal za svoje ime“ (str. 11); bolje: po svojem imenu! (Poglej „Slovnico“ Janežič-Šket, § 291 str. 198 sub f)! — „Obráščen otok“ str. 12). Bolje: obrasten“. (Levstik: „Die slovenische Sprache“, str. 59, opomnja sub e in str. 77 pod ***). — Da on, ki je ubogi grešnik“ (str. 15.) Bolje: „ubog“ (ein armer Sünder)*. Na istej strani čitaš obliko „izve“; pravilno naj se glasi: „zve“ (Levstik: str. 99 sub d!). — Stopnjevani prislovi naj bi se glasil: bolje, (str. 17, namesto boljše); najiskreneje (na platnicah, namesto najiskrenejše). Primeri § 200 „Slovnica Janežič-Šket“: — Čudno se čita na strani 23., da ga mačka udari (!) s kremplji po glavi! —

Ako jemljemo v poštev tudi „Besedo“ na platnicah, omenili bi, da se ima glasiti: „Vse te prijatelje svojega (ne mojega!) podjetja prosim“. — „Nach Möglichkeit“ pravi Slovenec „po mogočnosti“, bolje nego: po mogočnosti! — Mi bi radi pisali: „Pripravljajmo naši deci „primerne“ga berila“, in to naslanjaje se na § 261.

*) Temu nasproti mora stati na strani 16: „mislil je imenitni gospod“ (dachte der vornehme Herr).
Pis.

„Janežič-Šketove Slovnice“ sub b. „Empfänglich“ nikakor ni = sprejemen, ampak „sprejemljiv“!

Tiskovna pogreška smo opazili le dva; jednega na str. 29., popravil je gospod izdavitelj sam s peresom, namreč: neprijeteten duh“ (prav: neprijeten) duh; na str. 35. pa je ostal jeden tisk. pogrešek, namreč „po poleti“ (nam. poleti ali po letu).

Ne smemo pozabiti tudi nedoslednosti končnice i—u v mestniku (n. pr. v Središču, v oltarju, poleg: o kralju, pri stanodajalcu itd.), katero nahajamo v Kosijevej knjigi.

Toda, kakor rečeno: to so malenkosti! Mi jih omenjamo le zategadelj, da se nam ne poreče, da nismo vestno in nepristransko pregledali delca, pa tudi zato, ker nam je važno didaktično pravilo, da mladini ne smemo predočevati napačnih besednih oblik.

V nemar pustivši te malenkosti, pa radi pohvalimo to priporočano Kosijevo delce, želeč da se močno razširi med našo slovensko mladino, ker vsa tvarina po vsebini in obliki zadošča znanim določbam minist. ukazov, govorečih o mladinskih spisih.

Želimo iskreno, da nas gospod Kosi skoro razveseli s IV. zvezkom Svoje koristne „Zabavne knjižnice“!

Tisk in papir delata vso čast „katoliškeje tiskarni“.

V Begunja h nad Cerknico, 23. marca 1894.

Odbor za ocenjevanje
„mladinskih spisov“.

Novosti.

„Narodna knjižnica III. zvezek“. Dr. Jos. Vošnjaka zbrani dramatični in pripovedni spisi. III. zvezek. V Celju 1894. Tiskal in založil Dragotin Hribar. Ta okusno natisnjeni zvezek Vošnjakovih spisov obsega izvorno dramo v petih dejanjih „Doktor Dragan“. Cena zvezku je 1 krona.

„Početni pouk o petji za ljudske šole“. Po B. Weinwurm sestavlja Anton Nedved. V Ljubljani. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1894. Cena 20 kr.

„Vaje v petji“. Zložil Anton Nedved. V Ljubljani. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg 1894. Cena 60 kr.

Društveni vestnik.

Slovenjigradec. Slovenjegraško učiteljsko društvo zborovalo je 1. marca t. l. pod predsedništvom bivšega c. kr. okraj. nadzornika, g. Janka

Trobeja, prvokrat v tekočem letu. Navzoči so bili večinoma vsi udje.

Po prečitani in odobrenji zapisnika zadnje seje,

pozdravi g. predsednik presrečno navzoče ude, izrazujoč veselje nad tako izvanredno obilno udeležitvijo, spodbujajoč je k vztrajnemu obiskovanju.

O delovanji učiteljskega društva v minolem letu javi g. predsednik, da so se pri vseh zborovanjih, katerih so se društveniki jako marljivo udeleževali, razpravljala metodična in pretresovala konferenčna vprašanja.

V imenu učiteljskega društva zahvali se g. ravnatelj Jož. Barlé g. predsedniku kot bivšemu c. kr. okr. nadzorniku prav iskreno za njegovo požrtvovalno in neumorno delovanje na blagor šole in učiteljstva ter pomiluje, da se učiteljstvu ni uresničila želja, da bi ostal na svojem mestu.

Besedam g. govornika pritrjevali so navzoči z gromovitimi „živio“!

G. nadzornik zahvali se učiteljstvu za zaupanje, katero je imelo do njega, povdarjajoč, da nadzorništvo ni tako prijeten in lahek posej, kakor se obče misli in ravno zategadelj je popolnoma zadovoljen, da se mu je odvzelo to breme, ker le na ta način mu še le bo mogoče se povsem posvetiti svojemu učiteljskemu poklicu.

Po nasvetu g. ravnatelja Barleta poklonita se dva uda učitelj. društva novoimenovanemu g. nadzorniku Franju Vrečku, da mu čestitata v imenu učiteljstva slovenjgraškega okraja.

Gledé na zgradbo učiteljskega doma in zavetišča učiteljskih sirot izreklo se je društvo za združenje obeh in stavbo v Ljubljani.

Spomenica štaj. zaveze, tičoča se uvedbe sestava osebnih razredov in povišanja učiteljskih plač razdeli

se med posamezne ude, ter sklene, vplivati na merodajne kroge in osebe v okraji, da se po mogočnosti potegujejo za zboljšanje učiteljskih plač.

Iz blagajničarjevega poročila je razvidno, da društvo razpolaga čez mali prebitok, kateri je naložen v hranilnici.

Na predlog g. M. Šmida izvolili so se soglasno v novi odbor sledeči gospodje: G. Janko Trobej — predsednikom; g. Franc Vrečko, c. kr. nadzornik, podpredsednikom; g. Jož. Barle, ravnatelj v Slovenjgradci — blagajničarjem in g. S. Šalamun, nadučitelj v Šmartinu — zapisnikarjem.

Bodoče zborovanje vršilo se bude 17. maja t. l. v Podgorji pri Slovenjgradci. Na svidenje!

Sulejman.

Ptuj. Ptujsko učiteljsko društvo bude slovesno obhajalo svojo 25letnico v četrtek 28. junija 1894. Na vspeh so pevske in godbene točke. Zvečer se igra opereta: „Tičnik“, pri kateri sodelujeta vrli dve pevki M. in A. S.

Iz kranjskega okraja. (Vabilo.) Učiteljsko društvo za kranjski okraj zborovalo bo 19. aprila t. l. ob 10. uri dopoldne v Šmartnem s sledečim vspehom: 1. Praktični nastop (Ptujsko polje v I. oddelku II. razreda) g. M. Bregant. 2. Naznanila predsedništva. 3. Razgovor o „učiteljskem domu“ in „izložbi učil“. 4. Volitev delegatov k glavnemu zborovanju „Zaveze“. 5. Slučajnosti. K polnoštevilni udeležbi vabi najvljudneje odbor.

Dopisi in druge vesti.

Grize pri Celji. Meseca julija t. l. je dvajset let, odkar je dvanajst abiturientov letn'ka 1874 ostavilo c. kr. učiteljske mariborsko. Od teh „dvanajst apostelnov ljudskega šolstva“ so se že trije preselili na boljši svet — ostalih devet službuje na Štajerskem. Gotovo vstrežem zavednemu učiteljstvu iz dobe leta 1874, ako tukaj v našem „Popotniku“ sprožim misel, da bi „dvajsetletnico“ letos v Mariboru slovesno praznovali. Da bi število „jubilarntov“ povežšali, kazalo bi, da se nam pridružijo tudi abiturijenti leta 1873 in 1875. Pred dvajset leti smo imeli učiteljske v „Gambrinus-Halle“; letos bi pa tam obhajali slavnost dvajsetletnega trudapolnega službovanja! Naši tačasni častiti gospodi profesorji in učitelji leta 1874 še vsi živé — dotični komité bi imel nalogo, naše preljuje učitelje primerno k slavnosti povabiti. Gospod profesor Koprivnik v Mariboru, naš tedanji sošolec, bode gotovo na vljudno mojo prošnjo prevzel častno nalogo to reč vspešno urediti in potem posebnosti v „Popotniku“ objaviti. Moj namen je, opozarjati vse častite sedanje sovrstnike,

da dvajsetletnico obhajamo, izvršenje te misli prepuščam pa sposobnim dragim tovarišem, ki stanujejo v Mariboru. Nadejam]se veselega svidanja!

Jože Zupanek, nadučitelj.

Iz Gorice, 1. aprila. (Minister Madeyski v Gorici.) Da ni na naših šolah vse v redu, to je splošno znano ne samo iz listov, nego tudi iz vsakoletnih obravnáv v državnozbornem proračunskem odseku. Mnogobrojne interpelacije do vlade v tem oziru so dale najbrž naučnemu ministru povod, da je prišel 29. m. m. sam v Gorico. Drugi dan dopoldne je obiskal minister Madeyski višjo gimnazijo, realko in žensko učiteljske. Ob 1. uri popoldne je bil pa s svojo soprogo gost deželnega glavarja in Šentpeterskega župana, grofa Franca Coroninja v bližnjem Sv. Petru. Po obedu vrnil se je gospod minister zopet v mesto ter si je dal predstaviti vse profesorje in sploh učne moči goriških srednjih šol. Deputacij pa ni zaradi prekratkega časa svojega ostanka v Gorici zamogel vzprejemati. Bile so mu

pa koj ob prihodu tri slovenske deputacije napovedane in bilo mu je v kratkih potezah tudi objavljeno, kake želje in prošnje bi mu te deputacije rade prijavile. Prva bi bila v imenu slovenskih starišev v Gorici, da prosijo za slovensko ljudsko šolo. Druga deputacija bi bila slovenskega političnega društva „Sloga“ kot vzdrževalka slovenske petrazredne ljudske šole. Ta deputacija bi ministra naprosila, da bi se na svoje oči prepričal o „Slogini“ šoli, v kateri je letos okolo 320 otrok: Ali je pravično, da mora zasebno društvo skrbeti za šolski pouk v materinskem jeziku? Tretja deputacija bi obsegala 7 odličnih gg. županov iz goriške okolice; prosila bi za slovensko obrtno nadaljevalno šolo ali pa vsaj vladno podporo, ako bi se ta ustanovila v Gorici: Razložila bi mu potrebo take šole, ker slovenskih obrtnih učencev je veliko več nego laških, a sedanja laška obrtna šola ne mara izpolnjevati pogojev, pod katerimi je sprejela deželno podporo letnih 1000 gld., namreč da bi ustanovila slovenske paralelke. Deputacija bi dalje izrekla ministru vroče želje cele dežele, da se na goriški gimnaziji ustanove slovenske paralelke. Nemčev ni v deželi, a vender sta obe srednji šoli nemški; s tem je naši mladini pot do višje izobrazbe velikokrat zaprta ali pa veliko težja. Kakor rečeno, deputacije gospod minister ni vzprejel, ker mu ni baje čas pripuščal, ali prošnje za vzprejem so bile tako napravljene, da so bile že v njih zapopadene želje vsake posamezne deputacije.

Nikakor se pa ne ziblremo v Bog vé kakih nadah — po odhodu ministrov iz Gorice — odpeljal se je namreč že v petek večer z hrzovlakom na Dunaj — konstatujemo pa, da je dr. Gregorčič s svojim govorom v državnozbornem proračunskem odseku vsaj to dosegel, da se je ministru shodno zdelo, si stvar nekoliko pobliže ogledati. Danes si je minister goriške šole le ogledal ali prišel bo prej

ali slej čas, ko bo de moral naučni avstrijski minister tudi kaj popraviti.

(Komisija za šolske knjige), katero je izvolila 1892. leta V. štajerska učiteljska konferencija, imela je 8. marca t. l. v Gradci, kamor jo je sklical c. kr. dež. šolski svet štajerski, svojo prvo sejo. Od Slovencev bili so navzoči gg.: Henrik Schreiner, c. kr. ravnatelj in dr. Janko Bezjak, c. kr. prof. v Mariboru; Peter Končnik, gimn. ravnatelj v Celji in Franc Praprotnik, nadučitelj v Mozirji; drugi so bili Nemci iz srednjega in gornjega Štajerja. Gledé na berila sestavljen je podroben načrt, ki se po nasvetu ravnatelja Schreinerja v obliki spomenice predloži visokemu naučnemu ministerstvu v odobrenje. Isto tako se je tudi sklenilo, da se preosnujejo sedajne slovnice in sicer deloma na podlagi Kernovih preiskav. Ako ministerstvo ta načrt odobri, potem se bode z delom takoj pričelo. O knjigi, katero je spisal za slov. nemške šole na Koroškem Karol Prešern, se je komisija izrekla, da je popolnoma nerabljiva; kajti se v njej ves uk naslanja preveč na pravila, jedino po pravilih pa, kakor se je povdarjalo, se jezik priučiti ne da.

(Nova šola.) V Retečah pod Škofijo Loko so 29. marca slovesno otvorili novo šolo.

(20.000 otrok), največ hrvatske in slovenske narodnosti je v Istri, kateri nobedne šole ne obiskujejo, ker je v nekaterih krajih pre malo šol, v nekaterih so pa le italijanske učilnice, v katere slovenski otroci z vspehom hoditi ne morejo.

[Uporni ljudski učenci.] V Vratislavi začeli so v neki ljudski šoli v socijalno-demokratskem oddelku mesta starejši učenci zaradi nepovoljne klasifikacije grozno razsajati. Učitelje in vodjo napadli so s kamenji in jim grozili s smrtjo, da so morali pobegniti. Razgrajalci pobili so vsa okna.

Razpis natečajev.

Št. 197.

Nadučiteljsko in podučiteljsko mesto.

Na trirazredni ljudski šoli IV. plačilnega razreda v Dobovi pri Brežicah umestiti je nadučiteljsko in jedno podučiteljsko mesto.

Prosilci za katero teh mest naj vložijo svoje s pričevalom zrelosti eventualno tudi s pričevalom učne usposobljenosti in z domovnico opremljene prošnje potom predstojnega okrajnega šolskega sveta do 30. aprila 1894 pri krajnem šolskem svetu v Dobovi, pošta Brežice.

Okr. okr. š. svet v Brežicah, 29. marc. 1894.

Predsednik: Tax s. r.

Štev. 478/P.

Razglas.

Na trirazrednici pri Novicerkvi v ptujskem šolskem okraji je namestiti nadučiteljsko službo, — na trirazrednici pri Sv. Bolfenku v ormoškem šolskem okraji pa učiteljsko službo z dohodki po IV. plačilnem razredu.

Prosilci naj vložijo svoje redno podprte, zlasti z zrelostnim in spričevalom učne usposobljenosti, z dokazom avstrijskega državljanstva in oziroma za nadučiteljsko mesto tudi z dokazom usposobljenosti k pomočnemu poučevanju v katoliškem verouku opremljene prošnje potom predstojnega okrajnega šolskega sveta do 6. maja t. l. pri dotičnem krajnem šolskem svetu.

Okr. šolski svet v Ptuj, 22. marca 1894.

Predstojnik: Seherer s. r.

Vsebinska. I. Najnavadnejše jezikovne napake učencev ptujskega okrajnega glavarstva in kako je naj učitelj iztrebiti. (Anton Kosi.) (Dalje in konec.) — II. K slovniški teoriji Kernovi. (Matija Herič.) — III. Prirodopisni pouk v jednorazrednicah (H. Schreiner in J. Koprivnik.) (XXX) — IV. Slovnstvo. (Poročilo odbora za oceno slov. mladinskih spisov. — Novosti.) — V. Listek. (Iz planinskega raja.) — VI. Društveni vestnik. — VII. Dopisi in druge vesti. — VIII. Natečaji.